

منشور اسلامی جهانی اخلاق طبابت و صحت

پوهنتون طبی کابل

کابل

1394

متون عربی و انگلیسی از آدرس های ذیل قابل دسترس است :

متن عربی : الميثاق الإسلامي العالمي للأخلاقيات الطبية والصحية

<http://hrlibrary.umn.edu/arabic/Islamic-Code-Ethics-Cover-2004.html>

http://applications.emro.who.int/docs/EM_rc52_r10_ar.pdf

The Islamic Charter of Medical and Health Ethics : متن انگلیسی

http://islamset.net/ioms/code2004/Islamic_code.html

فهرست

صفحه	عنوان
1	فصل اول اخلاق طبیب
3	فصل دوم مکلفیت های طبیب در قبال مریض
23	فصل سوم اسرار طبی
29	فصل چهارم مکلفیت های طبیب در قبال جامعه
32	فصل پنجم مسایل اجتماعی
40	فصل ششم تبلیغات و رسانه ها
42	فصل هفتم مکلفیت های طبیب در محل کار شان
44	فصل هشتم رابطه به همکاران
48	فصل نهم حقوق طبیب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

منشور اسلامی جهانی اخلاق طبابت و صحت

فصل اول اخلاق طبیب

ماده اول

بر طبیب لازم است که در کار خود صادق بوده و آراسته به مکارم اخلاق باشد، به استادان خود احترام نماید و از کتمان علم خود داری ننماید، از سعی و تلاش دیگران قدر دانی کرده و در مورد آن خود را به نادانی نزند.

همین طور بر وی لازم و حتمی است که در رعایت صحت خود، حق جسم خویش و شکل ظاهری خود بطور عموم به دیگران الگو و سر مشق باشد، و از همه چیز هاییکه سبب بی احترامی مسلک در داخل و یا خارج از محل وظیفه میگردد جداً اجتناب نماید.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . آیات القرآن الکریم

- 1- وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿القلم . آیه ۴﴾ و راستی که تو را خوبی والاست .
- 2- خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿الأعراف . آیه 199﴾ (به هر حال با آنها مدارا کن و عذرشان را بپذیر، و به نیکی ها دعوت نما، و از جاهلان روی بگردان.

3- وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿الشُّورَا . آية 38﴾ و کسانی که [ندای] پروردگارشان را پاسخ [مثبت] داده و نماز برپا کرده‌اند و کارشان در میان شان مشورت است و از آنچه روزیشان داده‌ایم انفاق می‌کنند .

ب . احادیث شریف :

1- « لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرِيَاءٍ » رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: به جهنم داخل نمیشود کسیکه در قلب او به اندازه دانه خشخاش ایمان باشد و به جنت داخل نمی‌شود کسیکه در قلب او به اندازه دانه خشخاش کبر باشد .

2- عَنْ أَنَسٍ : أَنَّ النَّبِيَّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- دَخَلَ عَلَى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ : « كَيْفَ بَجِدُكَ » . قَالَ : أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَخَافُ دُنُوبِي . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- : « لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ » . رواه الترمذی . حدیث حسن . به این مفهوم که پیامبر صلی الله علیه وسلم به عیادت جوانی رفت که در آستانه مرگ قرار داشت ، از وی پرسید که خود را چگونه می‌یابی؟ ، جوان گفت ای رسول الله برحمت الله امیدوارم و از گناهانم خوف دارم، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود(به این مفهوم) هرگاه این دو صفت در چنین حالتی در قلب بنده جمع شود، الله برایش چیزی را میدهد که امیدوار آن است و او را از چیزیکه از آن هراس دارد ، در امن قرار می‌دهد .

فصل دوم

مکلفیت های طیب در قبال مریض

ماده دوم

بر طیب لازم است که به شکایت مریض بدقت گوش داده و در تخفیف رنج و آلام با وی همدردی نماید. رویه بسیار خوب و نیک را با مریض انجام داده و در هنگام مواجه شدن همراهی مریض از نرمی و شفقت کار گیرد.

جواز ندارد که خود را نسبت به مریض برتر شمارد یا اینکه به نظر حقارت به او نگاه نماید و یا اینکه او را به مسخره بگیرد ولو سویه علمی و یا موقعیت اجتماعی مریض در هر سطحی قرار داشته باشد یا به هر رشته ای که منسوب باشد. بر طیب لازم است که به رأی و نظر مریض توجه نماید، بویژه در مورد امور شخصی او، ولی در عین زمان در صورت ضرورت از ارائه مشوره لازم به مریض ابااء نوزد.

ماده سوم

بر طیب لازم است که در سلوک و رویه خود با مریضان میان عدالت را رعایت نموده و به آن پابند باشد. از بی عدالتی در رعایت امور طبی، از سبب احساسات و تمایلات شخصی، دین، جنسیت و ملیت مریضان خود داری نماید.

ماده چهارم

بر طیب لازم است که در مورد مریضان خود از الله متعال هراس داشته باشد، عقیده، دین و عادات مریض را هنگام معاینه نمودن، تشخیص، و علاج در نظر داشته باشد، و پا فشاری نماید که مرتکب هیچ نوع عمل خلاف شرع از قبیل خلوت با شخص غیر همجنس (نا محرم) یا کشف عورت مریض

جز به قدر ضرورت که معاینه نمودن، تشخیص یا علاج تقاضای آنرا مینماید، نشود و آن هم در صورت ضرورت شرعی و بعد از اجازه مریض و بودن شخص ثالث.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

1- إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿الأحزاب . آیه 72﴾ ما امانت [الهی و بار تکلیف] را بر آسمانها و زمین و کوهها عرضه کردیم پس از برداشتن آن سر باز زدند و از آن هراسناک شدند و انسان آن را برداشت راستی او ستمگری نادان بود .

2- إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿النساء . آیه 58﴾ یقیناً الله به شما فرمان می دهد که امانات (سپردهها) را به صاحبان آنها رد کنید و چون میان مردم داوری می کنید به عدالت داوری کنید در حقیقت نیکو چیزی است که الله شما را به آن پند می دهد الله شنوای بیناست.

ب . احادیث شریف

1- « إِنَّ مِنْ أَسْرَرِ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْرَلَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَىٰ امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا ». رواه مسلم. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: بدترین انسانها روزقیامت نزد الله متعال کسی است که به خانمش رسید و خانمش به وی رسید (خلوت نمود) ، سپس راز او را فاش مینماید .

2- « الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ إِلَّا ثَلَاثَةً مَجَالِسَ سَفْكَ دَمٍ حَرَامٍ أَوْ فَرْجٍ حَرَامٍ أَوْ افْتِطَاعُ مَالٍ بِغَيْرِ حَقِّ ». مشكاة المصابيح . حسنه العسقلانی . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: مجالس مبتنی بر امانت اند (تمام اعضای مجلس مکلف اند که راز مجلس را مثل

امانت نگهداری نموده و آنرا فاش نکنند) بجز در سه مورد قتل ناحق، تجاوز جنسی و گرفتن مال دیگران به ناحق.

ماده پنجم

بر طبیب لازم است که همان معاینات طبی را که حالت مریض ایجاب مینماید انجام داده و از معاینات اضافی که حالات مریض ایجاب آنرا نمی نماید خود داری نماید. بر وی لازم است که تمام پروسه تشخیص و معالجه خود را با شفافیت اساس گذاری نموده و از استخدام شیوه های تشخیصیه یا تداوی غیر معتبر یا غیر معمولی و یا غیر رسمی جداً اجتناب نماید. همچنان بر وی لازم است که در تجویز دوا و انجام عملیاتیهای جراحی به قدریکه حالت مریض آنرا ایجاب مینماید اکتفا ورزد.

ماده ششم

بر طبیب لازم است که به مریض و یا کسی را که از وی نیابت مینماید درمورد نوع مرض، اسباب و اختلاط آن، فایده اجرای معاینات تشخیصیه و معالجه آن صادقانه توضیح دهد. و با در نظر گرفتن وضعیت جسمی و روانی مریضان، آنها را از بدیل مناسب در تشخیص و علاج به شیوه مناسب، شفاف و روشن آگاهی کامل دهد.

ماده هفتم

طبیب مکلف است که در فرستادن مریض نزد طبیب دیگری که متخصص همان مرض است هیچ نوع تردد و کوتاهی نکرده و او را نزد همان طبیبی بفرستد که متخصص همان مرض می باشد، و یا طبیبی که نسبت به وی دارای وسایل و امکانات خوب پیشرفته، مجهز و فعال باشد البته با در نظر گرفتن حالت و وضعیت صحی مریض که ایجاب آنرا نماید.

همچنان در صورتیکه خود مریض علاقمند به رفتن و یا مشوره گرفتن نزد طبیب دیگر باشد مکلفیت طبیب است که او را نزد همان طبیبی بفرستد که مریض آنرا میخواهد. در صورتیکه فرستادن مریض به مصلحت مریض باشد جواز ندارد که طبیب در پروسه فرستادن مریض بطی عمل نماید، همچنان طبیب

مكلف است که تمام معلومات مندرجه دوسیه مریض را که می داند برای مریض جهت تداوی و علاج لازمی است تقدیم نموده و برای مریض یک گزارش طبی (medical report) کامل که بیانگر وضعیت صحی او می باشد بدهد.

ماده هشتم

بعد از اخذ موافقه طبیب معالج، مریض و یا خانواده او حق دارند که طبیب دیگری را جهت مشوره دعوت نمایند (و از نظریات او مستفید شوند) اما زمانیکه مریض و یا خانواده او بدون موافقه طبیب معالج، به دعوت طبیب دیگری که طبیب معالج به آن موافق نیست، اصرار نماید، طبیب معالج میتواند که به علاج مریض ادامه ندهد.

ماده نهم

در هیچ حالتی جواز ندارد که طبیب از تداوی مریض خود داری نماید و لو در حالات و اوضاع غیر عادی بجز در صورتیکه مریض تعلیمات تعیین شده از طرف طبیب معالج را رد نماید، یا اینکه بدون موافقه طبیب معالج خود از طبیب دیگر کمک بخواهد و یا زمانیکه وضعیت مریض از حیظه اختصاص او خارج باشد.

ماده دهم

در حالات اضطراری و عاجل طبیب مكلف است که به علاج مریض تا زمانی ادامه دهد که ضرورت مریض رفع گردد یا اینکه تحت مراقبت طبیب مماثل منتقل گردد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

- 1- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعَابُدُوا رَبَّكُمْ وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿ الحج . آیه 77. الآیه ﴾ ای کسانی که ایمان آورده‌اید رکوع و سجود کنید و پروردگارتان را عبادت نمایید و کار خوب انجام دهید باشد که رستگار شوید.
- 3- وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿ الاسراء . آیه 36 ﴾ و چیزی را که بدان علم نداری دنبال مکن زیرا گوش و چشم و قلب همه مورد پرسش واقع خواهند شد .
- 4- كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿ آل عمران . آیه 110 ﴾ شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده‌اید به کار پسندیده فرمان می‌دهید و از کار ناپسند باز می‌دارید و به الله ایمان دارید و اگر اهل کتاب ایمان آورده بودند قطعاً برایشان بهتر بود برخی از آنان مؤمنند و بیشترشان نافرمانند
- 5- آیه 72 سورة الأحزاب در فوق ذکر شد.

ب . احادیث شریف

- 1- « الدِّينَ النَّصِيحَةُ. » رواه مسلم. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم که یقیناً دین نصیحت است.
- 2- « مَنْ سئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُمَّ كَتَمَهُ أُجِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِحَامٍ مِنْ نَارٍ » . رواه احمد و ابوداود و الترمذی. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: کسیکه در مورد علمی از وی پرسیده شود و حال آنکه او آنرا میدانند، سپس آنرا پنهان نماید در روز قیامت با لجام آتشین قیزه میشود.
- 3- «الإمامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ،» رواه البخاری. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: امام (آمر) عهده دار و مسؤل زیر دستان خود می باشد.

4- «خير الناس أنفعهم للناس». صحيح الجامع. حديث حسن. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: بهترین مردم نافع ترین آنها برای مردم است.

ماده یازدهم

مريضانیکه به امراض صعب العلاج و یا امراض کشنده مصاب اند بر طبیب لازم است که تداوی آنها را ادامه داده و از تقدیم خدمات طبی دریغ نرزد. با مریضان همدردی نموده و تا آخرین رمق حیات برای ایشان در امید را باز بگذارد.

ماده دوازدهم

طبیب مکلف است که رنج و آلام مریض را با وسایل ممکنه وقایوی، علاجی، مادی و معنوی که در اختیار دار تخفیف دهد و مریض را بفهماند که طبیب متوجه صحتش است و همچنان مکلف است که از مهارتهای خود در آرامش مریض و تخفیف مرض کار گیرد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

1- لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿التوبة. آية 128﴾. قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج بیفتید به [هدایت] شما حریص و نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است.

2- فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿محمد. آية 22﴾ پس [ای منافقان] آیا امید بستید که چون [از الله] برگشتید [یا سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید (22)

3- وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿المؤمنون . آية 118﴾ . و بگو پروردگارا ببخشای و رحمت کن [که] تو بهترین بخشایندگانی

4- وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿الاسراء . آية 24﴾

و از سر مهربانی بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن چنانکه مرا در خردی پروردند

ب احادیث شریف

1- « تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحِمِهِمْ وَتَوَادِّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجُسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى » . رواه البخاری . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: مؤمنان را میبینی که در مهربانی، محبت و شفقت خود مانند یک جسد اند هرگاه عضوی از آن به درد آید دیگر اعضا بواسطه بی خوابی و تب با همدیگر همدردی می کنند .

1- « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ » . قِيلَ مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « إِذَا لَقَيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَاَنْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَسَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدُّهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ » . رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: مسلمان بر مسلمان دیگر شش حق دارد . پرسیده شد که: ای رسول الله آنها کدام اند؟ فرمود: زمانیکه همرایش رو برو شدی برایش سلام تقدیم کن و زمانیکه تو را دعوت نمود آنرا قبول کن، و زمانیکه از تو خواهان نصیحت شد برایش نصیحت کن، و زمانیکه عطسه زد و (الحمد لله) گفت برایش (يَرْحَمُكَ اللهُ) بگو، و زمانیکه مریض شد او را عیادت کن و اگر وفات نمود در جنازه او اشتراک کن.

ماده سیزدهم

طبيب مکلف است که مريض را در مورد مرضش بطور خاص ودر مورد صحتش بطور عام آگاهی دهد، و نیز در مورد حفظ الصحة و تدابير وقایوی به شیوه مطلوب و مؤثر معلومات دهد. این آگاهی بشکل مستقیم و یا هم از طریق سایر وسایل موجوده صورت گرفته می تواند.

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

1- کُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ

أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿آية 110﴾

شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده اید به کار پسندیده فرمان می دهید و از کار ناپسند باز می دارید و به خدا ایمان دارید و اگر اهل کتاب ایمان آورده بودند قطعاً برای شان بهتر بود برخی از آنان مؤمنند [ولی] بیشترشان نافرمانند .

2- وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الدِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ . بِالْبَيِّنَاتِ

وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الدِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿النحل. آية 43 و

44﴾ و پیش از تو [هم] جز مردانی که به ایشان وحی می کردیم گسیل نداشتیم پس اگر

نمی دانید از پژوهندگان کتابهای آسمانی جويا شوید . [زیرا آنان را] با دلایل آشکار و نوشته ها

[فرستادیم] و این قرآن را به سوی تو فرود آوردیم تا برای مردم آنچه را به سوی ایشان نازل

شده است توضیح دهی و امید که آنان بیندیشند.

3- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿التوبة. آية 119﴾ ای کسانی که ایمان

آورده اید، از (مخالفت فرمان) الله بپرهیزید و با راستگویان باشید

ب . احادیث شریف

2- «الدِّينُ النَّصِيحَةُ» قُلْنَا لِمَنْ قَالَ «لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلَأَيُّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ». رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است این مفهوم: دین (سراسر) نصیحت است، پرسیدیم برای چه کسی؟ فرمود: برای الله، کتاب او، پیامبرش و برای زعمای مسلمین و عموم آنها.

3- «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا» رواه الترمذی . حدیث حسن صحیح. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: شما به صداقت مکلف هستید زیرا راست گفتن و صداقت (انسان را) به نیکی رهنمائی میکند و نیکی (انسان را) به جنت میبرد. شخصیکه به صداقت خود ادامه میدهد و در جستجوی صدق باشد نزد الله متعال در (زمره صدیقین) صدیق ثبت می شود. شما از دروغ اجتناب ورزید زیرا دروغ (انسان را) به بدی رهنمائی می کند و بدی (انسان را) به جهنم میبرد. شخصیکه به دروغ خود ادامه دهد و در جستجوی آن باشد، نزد الله متعال در (زمره دروغ گویان) کذاب ثبت می شود.

4- حدیثی که بیانگر آنست که حق مسلم بر مسلم شش است . بتفصیل قبلاً ذکر شد.

ماده چهاردهم

بدون رضایت مریض معالجه او جواز ندارد بجز در حالتی که در عین زمان هم وضعیت مریض ایجاب مداخله طبی را نماید وهم گرفتن موافقه مریض امکان پذیر نباشد یا اینکه مرض او صحت دیگران را تهدید نماید و یا اینکه دیگران را به آن مبتلا نماید البته مداخله طبی طبق قوانین اسلامی صورت میگرد.

در صورت که اهلیت مریض کامل باشد موافقه به اساس رضایت صریح و یا ضمنی وی و یا اساس موافقه کسیکه از او به شکل قانونی نیابت می نماید، حاصل می گردد. در صورت که خود مریض از ابراز موافقه ناتوان باشد یا فاقد شنوایی یا فاقد شرطی از شروط اهلیت باشد حتمی است که موافقه به شکل کتبی، روشن و واضح بوده و مبتنی به معرفی عملیات و مداخلات جراحی باشد .

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

1- وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا ﴿الاسراء . آية 13﴾
و کارنامه هر انسانی را به گردن او بسته ایم و روز قیامت برای او نامه ای که آن را گشاده می بیند بیرون می آوریم.

2- فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ . لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴿الغاشیه . آية 21 و 22﴾ پس تذکر ده که تو تنها تذکردهنده ای . بر آنان تسلطی نداری.

3- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿النساء . آية 29﴾ ای کسانی که ایمان آورده اید اموال همدیگر را به ناروا مخورید مگر آنکه داد و ستدی با تراضی یکدیگر از شما [انجام گرفته] باشد و خودتان را مکشید زیرا الله همواره با شما مهربان است .

ب . احادیث شریف

1- « لَا تُكْرَهُوا مَرَضَاتِكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ » . رواه ابن ماجه .
حدیث حسن . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: مریضان خود را بر خوردن و نوشیدن وادار (اکراه) نکنید زیرا که الله متعال آنها را میخوراند و مینوشاند.

2- « لا يَجِلُّ لِأَمْرِي مِنْ مَالِ أَخِيهِ شَيْءٌ إِلَّا بِطِيبِ نَفْسِهِ مِنْهُ ». رواه أحمد قال العيني إسناده

حسن جيد رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: حلال نیست (گرفتن و خوردن) مال مسلمان بجز در صورت رضایت او (که از صمیم قلب باشد).

3- در حدیث که بیانگر شش حق مسلمان بر مسلمان است و قبلاً مفصل ذکر شد، رسول

الله صلى الله عليه وسلم فرموده اند به این مفهوم: و زمانیکه از تو خواهان نصیحت شد برایش نصیحت کن.

ماده پانزدهم

طیب در سعی و تلاش خود در قسمت طرح پلان تداوی مناسب به حالت مریض امین بوده مکلفیت دارد که قبل از انتخاب و تطبیق پلان تداوی از مؤثریت آن خود را متیقن نماید. در صورت که مریض خواهان تطبیق کدام پلان تداوی غیر مؤثر باشد، بر طیب است که مریض را از عدم مؤثریت آن قناعت دهد.

ماده شانزدهم

با رعایت ماده (4) این منشور طیب مکلف است که در زمان معاینه نمودن مراتب ذیل را اجرا نمایند

الف: ثبت و راجستر وضعیت صحی مریض، تاریخچه مرض، نوعیت مرض، سابقه مرض مریض و یا خانواده .

ب: پابند بودن در دقت و انجام دادن درست معاینه طبی و اختصاص وقت مناسب برای آن .

ج: تحریر نسخه بشکل واضح با مشخص نمودن مقدار و طریقه استعمال آن . مریض یا خویشاوندان وی را حسب ضرورت در مورد اهمیت دساتیر طیب و عوارض جانبی مهم و متوقع عملیات جراحی و تداوی طبی آگاهی دهد .

الف . القرآن الکریم

1- لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿التوبة

128﴾ قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج بیفتید به

[هدایت] شما حریص و نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است .

2- فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿محمد. آیه 22﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ

لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ ﴿محمد. آیه 23﴾ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ

أَقْفَالُهَا ﴿محمد. آیه 24﴾ پس [ای منافقان] آیا امید بستید که چون [از الله] برگشتید [یا

سرپرست مردم شدید] در [روی] زمین فساد کنید و خویشاوندیهای خود را از هم بگسلید

(22) اینان همان کسانی که الله آنان را لعنت نموده و [گوش دل] ایشان را ناشنوا و

چشمهایشان را نابینا کرده است (23) آیا به آیات قرآن نمی اندیشند یا [مگر] بر دلهایشان

قفلهایی نهاده شده است .

3- وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿المومنون. آیه 118﴾ و بگو پروردگارا ببخشای و

رحمت کن [که] تو بهترین بخشایندگانی

4- وَاحْفَظْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿الاسراء 24﴾ و از

سر مهربانی بال فروتنی بر آنان بگستر و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن چنانکه مرا در

خردی پروردند

ب . احادیث شریف

1- حدیث بخاری. در مورد اینکه مؤمنان در مهربانی، محبت و شفقت خود مانند یک جسم

اند . حدیث به تفصیل در فوق ذکر شد.

2- حدیث که بیانگر شش حق مسلم بر مسلم است ، ذکر مفصلش قبلاً گذشت.

ماده هفدهم

بر طبیب لازم است که جهت انجام عملیات جراحی شروط ذیل را فراهم نماید :

الف: طبیب که عملیات جراحی را انجام میدهد باید که در رشته مربوطه خود از نگاه تخصص علمی، و نوعیت عملیات جراحی دارای سند معتبر طبی بوده باشد .

ب: عملیات را در یک موسسه معالجوی یا در جای انجام دهد که کاملاً صحی بوده و برای عملیات جراحی مذکور تهیه و آماده شده باشد .

ج: معاینات فزیک، لابراتواری ، و در صورت ضرورت اکسری را (قبل از عملیات) انجام دهد تا متیقن شود که عملیات جراحی برای علاج مریض ضروری و مناسب میباشد ، و همچنان متحقق شود که وضعیت صحی مریض اجازه چنین عملیات جراحی را میدهد .

د: طبیب جراح که مسئول عملیات جراحی است خودش بالفعل به اجرای عملیات پردازد ولی جواز دارد که جراحی دیگری که داخل شفاخانه موظف است یا دیگر جراحان او را کمک کند ولو که موافقه مریض در آن مورد اخذ نشده باشد . همین طور جواز دارد که طبیب برخی امور جراحی مریض را به همکار خود بسپارد به شرط اینکه تحت مراقبت و همکاری خود او صورت گیرد.

شواهد و اسناد اسلامی

الف . القرآن الکریم

- 1- آیه 72 سوره الاحزاب که قبلاً ذکر شد
- 2- آیه 58 سوره النساء که قبلاً ذکر شد
- 3- وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ ﴿البقرة . آیه 282. الآية﴾ و سرباز نزنند نویسنده، از آن که نویسد چنانکه آموخته است او را الله ، پس باید که وی بنویسد

احادیث شریف

- 1- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ « مَنْ تَطَبَّبَ وَلَا يُعَلِّمُ مِنْهُ طِبُّ فَهُوَ ضَامِنٌ ». رواه ابوداود . حديث حسن . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: کسیکه طبابت نماید و از وی علم طب معلوم نشود او ضامن (مسئول) است.
- 2- « فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ » رواه البخاری . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: پس بی تردید خونها، ماله‌ها، آبرو و عزت تان بر یکدیگر تان حرام است .
- 3- « اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّهَا الظُّلْمَاتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » . رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: از ظلم نمودن اجتناب ورزید زیرا ظلم نمودن تاریکی ها است در روز قیامت.

ماده هژدهم

مریض (در صورت که توانایی اخذ معلومات را داشته باشد) باید در مورد وضعیت صحی اش و بدیل های تداوی آگاهی حاصل نماید. طبیب نباید تداوی را جبراً به مریض بقبولاند و همچنان نباید بدون رضایتش امضایش را در دوسیه طبی اخذ نماید.

ماده نوزدهم

در صورت که مریض نخواهد معالجه شود ، طبیب مکلف است که از عواقب این عمل، مریض را بدون مبالغه آگاهی لازم دهد همین طور طبیب مکلف است که گفته های مریض را ثبت نماید و اقرارش را بگیرد که او خودش نمی خواهد معالجه شود . طبیب مربوط و یک نرس از جمله هیئت باشد که دوسیه مریض را امضا نمایند تا مسولیت طبیب مرفوع گردد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

- 1- آیه 13 سوره الاسراء . قبلاً ذکر شد
- 2- آیه های 21 و 22 سوره الغاشیه . قبلاً ذکر شد.
- 3- آیه 29 سوره النساء. قبلاً ذکر شد .

ب . احادیث شریف

- حدیث حرام بودن خوئها، مالها و آبرو و عزت مسلمانان . قبلاً ذکر شد.
- حدیث منع وادار نمودن (اکراه) مریضان به خوردن و نوشیدن . قبلاً ذکر شد.
- « لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِطَيْبِ نَفْسِهِ ». رواه أحمد قال العيني إسناده حسن جيد رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: حلال نیست (گرفتن و خوردن) مال مسلمان بجز در صورت رضایت او (که از صمیم قلب باشد).

ماده بیستم

در صورتیکه طبیب مریض را در کدام موسسه صحی دیگری که خودش در آن شریک است، ارجاع کند مکلف است که موارد ذیل را رعایت نماید :

الف: موسسه مذکور باید خدمات متفاوت عالی را تقدیم نماید که از حیث کیفیت و نوعیت کمتر از دیگران نباشد .

ب: مریض به موسسه صحتی دیگر هنگامی ارجاع شود که ضرورت به آن دیده شود و نزد طبیب اولی امکانات معالجویی خوبتر که وضعیت مریض ایجاب می نماید، موجود نباشد. نباید مریض در موسسه صحتی مذکور بیشتر از وقت مطلوب باقی بماند.

در تمام اوضاع و احوال باید که طبیب حق آزادی انتخاب نمودن را به مریض بدهد.

شواهد و مدارک اسلامی

قواعد فقهی

- 1- (یجتمل الضرر الخاص لدفع ضرر عام) برای دفع ضرر عام، ضرر خاص تحمل می شود. (الضرر الأشد یزال بالضرر الأخف). ضرر شدید با ضرر خفیف دفع می شود.
- 2- (درء المفسد اولی من جلب المنافع) دفع ضرر نسبت به رسانیدن منفعت اولویت دارد.
- 3- (الأمر بمقاصدها). کارها متعلق به مقاصد آنها اند.

ماده بیست یکم

زمانیکه علاج مریض در موسسه صحتی آغاز میگردد جواز ندارد که مریض از آن اخراج گردد جز در صورتیکه وضعیت مریض آنرا ایجاب نماید یا اینکه خود مریض به آن علاقمند باشد اما باید که به مریض از عواقب خارج شدن از آنجا آگاهی داده شود و اقرار مریض یا اقارب او بشکل کتبی گرفته شود که به رضایت خودش شفاخانه را ترک نموده است. گرفتن اقرار کتبی اقارب زمانی صورت میگیرد که مریض غیر قابل اهلیت باشد. ثبت اقرار ضمیمه دوسیه مریض میگردد.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

- 1- آیه 72 سورة الأحزاب در فوق ذکر شد.
- 2- آیه 58 سورة النساء که قبلاً ذکر شد

3- وَلَا يَأْتِ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ ﴿البقرة . آية 282. الآية﴾ و سرباز نزنند نویسنده، از آن که نویسد چنانکه آموخته است او را الله ، پس باید که وی بنویسد.

ب . احادیث شریف

- 1- حدیث بیانگر مسؤل بودن کسیکه طبابت نماید درحالیکه از وی علم طب معلوم نشود. قبلاً ذکر شد.
- 2- حدیث بیانگر حرام بودن خونها، ماهها، آبرو و عزت مسلمانان بریکدیگر. قبلاً ذکر شد.
- 3- حدیث بیانگر اینکه ظلم نمودن تاریکی ها است در روز قیامت. قبلاً ذکر شد.

ماده بیست دوم

به هیچ وجه جواز ندارد که طبیب حیات مریض را خاتمه دهد ولو که مریض، ولی و وصی او آن را مطالبه نمایند چه به سبب معیوبیت شدید باشد یا به سبب مرض صعب العلاج که شفای آن بسیار مشکل پنداشته شود و چه به سبب درد و آلام بسیاری شدید که آرام نمودن آن به وسایل مروجه ناممکن باشد . در تمامی موارد فوق جواز ندارد که طبیب به حیات مریض خاتمه دهد و باید که طبیب مریض را به صبر نمودن و اجر صابرین توصیه نماید.

ماده بیست سوم

طبیب مکلف است که با تمام اعضای تیم صحی که مصروف تقدیم خدمات صحی برای مریض اند، همکاری لازم نماید. زمانیکه از طبیب در مورد وضعیت صحی مریض و شیوه ای معالجه که آنرا بکار برده است، معلومات خواسته از تقدیم معلومات دریغ ننماید.

ماده بیست چهارم

طیب مکلف است که قبل از سفر نمودن، مریض اش را از سفر و زمان غیابت خود در جریان بگذارد و اموری را که مریض در غیاب طیب خود می تواند انجام دهد یا ندهد واقف گرداند. در تمامی موارد فوق لازم است که در زمان غیابتش، عوض خویش یک طیب معالج دیگری را که تعهد بر استمرار معالجه را کند، معرفی نماید.

ماده بیست پنجم

هرگاه از طیب خواسته شود که جهت معاینه مریضی که تحت علاج همکار او قرار دارد بیاید بر وی لازم است که به دستورات ذیل عمل نماید:

الف: دعوت جهت مشوره دادن در صورتیکه از طرف طیب معالج پیشنهاد شده باشد را، بپذیرد ولو که دلیل آن برایش آشکار نشده باشد. بر طیب مشوره دهنده لازم است که نتایج معاینه اش را برای طیب اولی ارائه نماید

ب: با مریض اظهار همدردی نماید از اضطراب او بکاهد. درگفتن چیزهاییکه لازم است به مریض گفته شود و چیزهای که صرف برای طیب اولی اش گفته شود، درگفتن آن باید از حکمت کار گیرد. از گفتن کلمات و اشاراتی که به عزت و آبروی طیب معالج همکار او صدمه وارد میکند و یا خدمات او را نا چیز جلوه میدهد، اجتناب نماید بویژه زمانی که بین طیب دعوت شده و طیب معالج اختلاف نظر بوجود بیاید.

ت: هرگاه مریض طیب را جهت مشوره دعوت دهد باید طیب مشوره دهنده قبل از رفتن نزد مریض خود را مطمئن نماید که آیا طیب معالج به آن موافقه دارد یا نه؟ آگاهی دارد یا نه.

ث: هرگاه مریض مصمم شود که طیب اول را ترک نماید لازم است تا طیب دوم، طیب معالج اول در جریان بگذارد.

ج: بعد از گرفتن مشوره از طیب دوم (مشاور) طیب معالج حق دارد که هنگام ضرورت از طیب دیگری در عین تخصص یا غیر آن مشوره بگیرد.

ماده بیست ششم

طبیعی که مؤظف به تقدیم خدمات صحی به اشخاص تحت نظارت می باشد، مکلف به امور ذیل می باشد:

الف: عین خدمات صحی را که به سایر اشخاص انجام میدهد به افراد تحت نظارت نیز انجام دهد.

ب: هیچ نوع عملی را انجام ندهد که نمایانگر مشارکت او در شکنجه و غیره انواع رفتار های ظالمانه باشد یا بیانگر ترغیب، موافقه و یا سکوت او باشد خواه انجام دادن یک عمل مضر باشد و یا ابا و ورزیدن از یک عمل مفید باشد.

ج: معلومات و مهارتهای خود را در خدمت کسانی قرار ندهد که اشخاص تحت نظارت را ذریعه آن مورد ظلم قرار دهد. از هر نوع مشارکت در ظلم بالای افراد تحت نظارت خود داری نماید.

د: هرگاه ملاحظه نماید که افراد تحت نظارت با بد رفتاری یا تحت ظلم قرار دارند مکلف است که آنها را به مسئولین امور ابلاغ نماید.

ماده بیست هفتم

دکتورانیکه مؤظف به تقدیم خدمات صحی برای افراد خورد سن میباشد مکلف اند که به اندازه توان خود آنها را در مورد مداخله طبی و اجراءات آن آگاهی دهند (آنها را بفهمانند که این عمل یک امر عادی میباشد).

ماده بیست هشتم

زمانیکه طبیب عهده دار علاج طفل می شود ، و به نظرش چنین معلوم شود که خانواده و اقارب طفل مکلفیت خود را در قبال وضعیت صحی او درست انجام نداده اند، بر وی لازم است که مدافع مصلحت طفل باشد.

ماده بیست نهم

طبییکه معتادین را علاج مینماید مکلف است که با آنها با قاطعیت وحرص شدید عمل نموده در جستجوی بهترین شیوه علاج باشد. هیچ تفاوتی ندارد که این عمل در مؤسسات صحی ویژه معتادین انجام شود یا در کلنیک شخصی خود او (در صورت فراهم بودن امکانات نزد وی) .

فصل سوم

اسرار طبی

ماده سی ام

هرگاه طبیب راز مریض را از طریق تخصص و مسلک ، کشف نمود و یا در جریان کار خویش بر آن مطلع گردید، جواز ندارد آنرا افشا نماید (و لو که مریض از طبیب معالج خود تعهد آنرا هم نگرفته باشد) بجز در حالات ذیل و امثال آن:

الف: زمانیکه افشای راز مریض بنا به خواهش کتبی خودش صورت گرفته باشد و یا اینکه در افشان نمودن آن مصلحت مریض در نظر گرفته شده باشد.

ب: زمانیکه قوانین شرعی به افشا نمودن آن صراحت داشته باشد و یا اینکه محکمه به اساس شرع به افشا نمودن آن حکم صادر نموده باشد.

ج: زمانیکه هدف از افشای راز مریض جلوگیری از وقوع جرایم باشد، در این صورت افشا نمودن آن مربوط به کمیته رسمی می شود که جهت رسیدگی به این امور مختص شده اند.

د: زمانیکه افشای راز مریض به منظور دفاع از نفس در مقابل قوه قضایه (در صورتیکه آنرا ایجاب نماید) باشد.

ه: زمانیکه منظور از افشای راز دفع ضرر از خاتم و یا شوهر بوده باشد مشروط بر اینکه در حضور داشت هر دوی آنها آنرا ابلاغ نماید نه در غیاب یکی از آنها .

و: زمانیکه هدف از افشای راز جلوگیری از امراض باشد که ممکن افراد جامعه از آن متضرر شوند. اما افشای آن از طرف تیم صحتی که جهت رسیدگی به این امور مختص اند صورت میگیرد.

ماده سی و یکم

در صورت خواهش اطفال خورد سن مبنی بر علاج مخفیانه شان (بدون آگاهی اولیای امور شان)، طبیب مکلف است که خود را از علت عدم علاقمندی آنها در سهم ساختن اولیای امور ایشان آگاه

ساخته و مریض را ترغیب نماید که بهتر است خانواده اش از مشکل در جریان باشد. لازم است که طبیب در این قسمت با مریض همکاری نماید تا افکار منفی از وی دور گردد و مریض علاقمند سهم ساختن اولیای امور خویش در رفع مشکل شود و به رغبت و رضایت خویش حاضر شود که خانواده خود را از مرضش در جریان بگذارد.

ماده سی و دوم

طیب حق دارد که مریضان خورد سال را علاج نماید و حق دارد که از تصریح معلوماتیکه منجر به ضرر مریض میشود خود داری نماید بجز در صورتیکه شرع جواز تصریح نمودن را داده باشد.

ماده سی و سوم

طیب مکلف است که قبل از تقدیم معلومات بچوانب دیگر از قبیل پژوهشگران، کمپنی ها دواسازی و یا مؤسسات جمع آوری معلومات، مریض را آگاهی داده و از وی موافقه شفاف و روشن را به شکل کتبی گرفته باشد.

ماده سی و چهارم

مریض حق دارد که در مورد وضعیت صحی خود گزارش مفصل معاینات خود از نزد طبیب اخذ نماید. جواز ندارد که طبیب گزارشی را بنویسد یا گواهی تقدیم نماید که به تخصص او ربطی نداشته باشد. گزارش طبیب باید به اساس یافته های واقعی باشد که در جریان معاینه به آن دست یافته است.

ماده سی و پنجم

طیب می تواند که در مورد وضعیت مریض، تشخیص، علاج و توقعات خاص از پیشرفت وضعیت مرض همراهی وکیل مریض مباحثه نماید مشروط به موافقه او.

ماده سی و ششم

طبيب اجازه دارد كه از وضعيت خاص مريض براي موسسه كه خواهان معلومات است؛ معلومات تقديم نمايد مشروط به موافقه مريض يا كسيكه به شكل شرعى از وي كتبا نيابت مي نمايد و بر طبيب لازم است كه قبل از تقديم معلومات مريض را از عواقب آن در جريان بگذارد.

ماده سی و هفتم

بر طبيب و ساير كاركنان صحى لازم است تا جهت محافظت اسرار معلومات طبى مندرجه دوسيه مريض بشمول معلومات ثبت شده در كامپيوتر ، آخرين سعى و تلاش ممكنه خود را بخرج دهد. حق ثبت تمام گزارشها مربوط است به اشخاص مسلكى كه به همين كار مؤظف اند. همه معلومات موجوده و اضافات جديد و هويت كسانيكه آنها اضافه نموده ، نيز ثبت گردد .

ماده سی و هشتم

قبل از درج معلومات در كامپيوتر لازم است مريض و يا نايب وي در مورد اينكه معلومات حاصله درج كامپيوتر مي شود و هم در مورد اينكه کدام افراد مي توانند از آن اطلاع حاصل نمايند ؛ آگاه ساخته شوند. به هر مقداريكه دست يافتن به معلومات در مورد مريض حساس و مهم باشد به همان اندازه تدابير احتياطى خاص جهت عدم دسترسى اخذ ميگردد.

ماده سی و نهم

زمانيكه معلومات در مورد مريض به خارج از مؤسسه صحى فرستاده مي شود ، حتمى است كه قبل از فرستادن معلومات موافقه مريض يا نياب وي و نيز موافقه طبيب معالج اخذ گردد.

ماده چهارم

تمام معلومات طبى خاص و اسراريكه افراد و يا كمپته ها به شكل پنهانى مطابق شرع، اجازه اطلاع حاصل نمودن آنها حاصل ميكنند منحصر به آنها بوده و هيچ كس ديگر حق اطلاع يافتن از آن را ندارد. همچنان ارسال معلومات طبى سرى به همان هدفى كه فرستاده شده است و به همان چهار

چوب زمانی معین منحصر میشود. (استفاده از آن در کدام زمان دیگری و یا برای هدف دیگری جواز ندارد)

ماده چهل و یکم

لازم است که کامپیوتر با برنامه (backup and retrieval functions) مجهز گردد تا از ضیاع فایل های مندرجه آن زمانیکه بر نامه های کامپیوتر و یا (server) به کدام مشکل مواجه می شود، جلوگیری به عمل آید . هرگاه کدام فایل از آن حذف می شود لازم است که یک نسخه چاپ شده آن بدسترس طبیب معالج قرار داده شود.

ماده چهل دوم

زمانیکه طبیب معالج از داشتن فایل معلومات طبی در مورد مریض (به شکل چاپ شده ، یا درج شده کامپیوتر ویا هم در داخل سی دی)اطمینان داد، جواز دارد که بخش ثبت معلومات کامپیوتری آنرا از کامپیوتر حذف نماید. اما وقتیکه آنرا حذف می نماید لازم است که طبیب را به شکل کتبی خبر دهد. مریض حق دارد که در محدوده مقررات، خواهان حذف برخی از معلومات خود شود.

مدارک و شواهد اسلامی

الف . القرآن الکریم

- 1- آیه 58 سوره النساء . قبلاً ذکر شد.
- 2- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿الحجرات 12﴾ ای کسانی که ایمان آورده‌اید از بسیاری از گمانها پرهیزید که پاره‌ای از گمانها گناه است و جاسوسی مکنید و بعضی از شما غیبت بعضی نکند آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد ، پس از آن کراهت دارید و از الله بترسید یقیناً الله توبه پذیر مهربان است .

3- إِنَّ الَّذِينَ يُجِبُونَ أَنْ تَشِيَعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿لنور. آية 19﴾ ﴿يقیناً کسانی که دوست دارند زشتیها در (میان) مؤمنان شایع شود ، عذاب دردناکی برای آنها در دنیا و آخرت است، و الله می داند و شما نمی دانید

ب . احادیث شریف

- 1- «الإمام رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» رواه البخاری رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: امام (آمر) عهده دار و مسئول زیر دستان خود می باشد.
- 2- حدیث که بیانگر آن است که مجالس مبتنی بر امانت اند ، قبلاً ذکر شد.
- 3- 2164 - « لا تُؤَدُّوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تُعَيِّرُوهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ » رواه الترمذی . حدیث صحیح . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: به مسلمانان آزار و اذیت نرسانید، عیب جویی آنها را نکنید، در جستجوی عورت آنها نباشید، زیرا کسیکه در جستجوی عورت برادر مسلمان خود شود، الله متعال از او انتقام می گیرد تا اینکه او را ولو در داخل خانه اش رسوا می گرداند.
- 4- « الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » . رواه مسلم . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: مسلمان برادر مسلمان است نه بر وی ظلم کند و نه او را تسلیم (دشمن و حوادث) نماید، کسیکه حاجت برادر خود را رفع کند الله متعال حاجت وی را مرفوع می گرداند؛ کسیکه مشکل برادر خود را حل کند الله متعال مشکل او را در روز قیامت حل می کند، وکسیکه پرده مسلمان را نماید الله متعال در روز قیامت پرده او را می نماید.

5- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « أَتَدْرُونَ مَا الْغِيْبَةُ ». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ « ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ ». قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ « إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ » رواه مسلم. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: آیا می دانید که غیبت چه است؟ گفتند: الله و پیامبرش دانایانتر است، فرمود: اینکه برادرت را طوری یاد نمائی که از آن خوشش نیاید، گفته شد: ولو اینکه چیزی من می گویم در او باشد (آیا این هم غیبت است) فرمود: چیزی که می گویی اگر در او باشد او را غیبت نموده ای، و اگر در او نباشد بهتان نموده ای. (به ناحق او را متهم نموده ای)

ماده چهل سوم

جهت جلوگیری از وارد شدن سایر افراد و گروهاییکه حق اخذ چنین معلومات را ندارند، لازم است که تدابیر جدی و قاطع اخذ شود .

فصل چهارم

مکلفیت های طبیب در قبال جامعه

ماده چهل چهار

طیب باید یک شخص فعال جامعه باشد ، با جامعه خود سلوک و رفتار نیکو داشته و به وظیفه خود اهمیت خاص دهد. طیب باید امکانات و نیروی خود را در بخش صحت برای رفاه جامعه خود بکار اندازد. حصول رضای الله سبحانه و تعالی را در عملش هدف گرداند. طیب باید از همه اخلاق و روش های بد اجتناب ورزد.

ماده چهل پنجم

طیب باید در تقویه و وقایه صحت و حمایت از یک محیط زیست صحی اجتماعی کمک کند . همچنان طیب باید در محافظت صحی و پیشرفت های بخش صحت برای جامعه خود مسولانه عرضه خدمات نماید . طیب باید در ارتقای تعلیمات صحی سهمیم باشد و از ملاقاتش با مریض استفاده نموده مریضان را در اجرای اعمال مفید و اجتناب از عادات بد توصیه نماید.

ماده چهل ششم

طیب باید کوشش کند تا از مهارت ها ، معلومات و تجارب خود را برای بهتر نمودن خدمات صحی برای جامعه کار گیرد.

ماده چهل هفت

طیب باید از همه امکانات صحی چه نیرو بشری باشد یا امکانات مادی بشکل مثالی و موثر استفاده کند .

ماده چهل هشتم

طیب بخصوص وقتی که دارای یک مسولیت خاص طبی باشد، باید بشکل خیلی مسلکی و مؤثر در طرح و تقویه لوایح، پالیسی های صحی و حل مشکلات صحی سهم فعال را ایفا کند.

ماده چهل نهم

طیب باید در در رابطه به امراض که ممکن به سایرین مضر تمام شود، اصول صحی قبول شده را برای جلوگیری از شیوع آن عملی و تعقیب نماید.

شواهد و مدارک اسلامی

القرآن الکریم

1- إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿الأنبياء . آية 92﴾ (ای پیامبران) یقیناً دین شما

یکی (اسلام) است، و من پروردگار شما هستم. پس مرا عبادت کنید..

2- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ

جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿النساء . آية 115﴾ و هر کس پس از آنکه راه هدایت برای او

آشکار شد با پیامبر به مخالفت برخیزد و [راهی] غیر راه مؤمنان در پیش گیرد وی را به آنچه

روی خود را به آن سو کرده واگذاریم و به دوزخش کشانیم و چه بازگشتگاه بدی است.

ب . احادیث شریف

1- « مَا مِنْ أَمِيرٍ عَشْرَةَ إِلَّا يُؤْتَىٰ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعْلُولًا لَا يَفُكُّهُ إِلَّا الْعَدْلُ أَوْ يُؤْبَهُهُ الْجَوْرُ ». رواه

أحمد . حدیث صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم که

نیست هیچ کسی که بر ده نفر به حیث امیر (مسؤل) مقرر شود مگر اینکه روز قیامت در

حالی آورده می شود که دستهای بسته می باشد باز نمی کند دستهایش را مگر عدالت او یا این که دستهایش را بسته نگه می دارد ظلم (جور) او.

2- « مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ. فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذِّبُّ الْقَاصِيَةَ ». قَالَ السَّائِبُ يَعْنِي بِالْجَمَاعَةِ الْجَمَاعَةَ فِي الصَّلَاةِ . رواه ابن ماجه . حديث حسن . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است به این مفهوم: در هر قریه و دشتی که سه نفر باشد و در بین آنها نماز جماعت ادا نشود، شیطان بر آنها مسلط می شود، همواره با جماعت باش یقیناً گرگ همان گوسفندی را شکار می کند که از رمه گوسفندان دور باشد.

فصل پنجم

مسائل اجتماعی

استفاده از امکانات صحی

ماده پنجاهم

طبییان باید مهارت های مسلکی خود را در طرح لوایح و دستورالعمل های خاص بخاطر توزیع منابع محدود طبی استفاده کنند. این روش ها باید بمنظور حمایت مصلحت مریض بوده و عادلانه باشند.

ماده پنجاه و یکم

اتخاذ تدابیر و تهیه طرز العمل جهت توزیع منابع محدود طبی باید مطابق عدالت با در نظر داشت معیارها طبی و اخلاقی و مطابق ایجابات حالت صحی مریض باشد. این معیارها شامل موضوعات ذیل باشند: اندازه ضرورت مریض به این موارد، مدت مداوی، احتمال وقوع اضرار و در برخی موارد تخمین مقدار ضرورت مواد مذکور برای یک معالجه موثر و موفق.

ماده پنجاه دوم

طیب باید با مریض در رابطه به مصلحت مریض بشکل یک عضو مسؤل فامیل رفتار کند و در رسیده گی به احتیاجات صحی وی صرف مساعی نماید.

شواهد و مدارک اسلامی

قواعد فقهی

دو قاعده فقهی در مورد ضرر و یک قاعده در مورد مقاصد در کارها که قبلاً ذکر شد.

ماده پنجاه سوم

هرگاه عده ای از مریضان از بعضی سهولت های صحتی محروم اند ، حق دارند تا سبب آنرا بدانند. پس همه پالیسی ها موسسات صحتی که در موارد نادر اتخاذ می گردد، برای همه مردم آشکار و واضح باشد . همچنان این اصول ومقررات صحتی قابل دسترسی و تفتیش مراقبت کننده گان باشد .

ماده پنجاه چهارم

برای طبیب جایز نیست که مریض را بخاطر نفع مادی خود بدون در نظر داشت حاجت اصلی مریض برای اجراءات تشخیصی یا معالجوی داخل بستر نماید.

ماده پنجاه پنجم

طبیبان باید ادویه ، مواد ووسایل طبی را به اساس اصول مسلکی طبی و ضرورت مریض تجویز نمایند. باید در جریان معالجه تحت فشار هیچ کس قرار نگرفته و همچنان از هیچ مرجعی تحفه های مادی را قبول نکنند.

شواهد و مدارک اسلامی

قواعد فقهی

دو قاعده فقهی در مورد ضرر ویک قاعده در مورد مقاصد در کارها که قبلاً ذکر شد .

ماده پنجاه ششم

لازم است هر طبیب روش های را اختیار کند که منتج به تحقق عدالت و فراهم نمودن رعایت صحتی برای افراد جامعه باشند .

ماده پنجاه هفتم

طیبیان در انتخاب روش های طبی برای وقایه یا معالجه امراض طبق ستندرد های قبول شده طبی باید معیارها اخلاقی ذیل را جداً مراعات کنند :

1. تخمین اندازه فواید ممکنه از پلان تداوی
2. احتمال فواید ممکنه از پلان تداوی
3. مدت استفاده از تداوی
4. قیمت تداوی
5. تعداد مریضان که از تداوی استفاده خواهند کرد

مریضان ایدز و سایر امراض مشابه

ماده پنجاه هشتم

مریض که مصاب به مرض ایدز یا دیگر امراض مشابه می باشد، حق دارد تا برایش همه امکانات تداوی مرض مراقبت های صحی که حالتش به آن نیاز دارد فراهم شود، صرف نظر ازین که بکدام سبب مصاب مرض شده اند. همچنان وظیفه و مسؤلیت طیب معالج است تا تمام تدابیر و روش های محافظتی را برای خود و دیگران در نظر داشته باشند

ماده پنجاه نهم

طیب باید حد اعظمی کوشش کند که حالت صحی مریض ایدز و سایر امراض مشابه بدتر نشده و به کدام مرض دیگری مصاب نشوند.

ماده شصتم

طبق اصول قبول شده طبی، طیبی که مریض ایدز و یا امراض مشابه را تثبیت نمود و تحت معالجه قرار داد، باید مرتکب عملی، روش یا فعالیتی نشود که سبب مریضی دیگران شود.

ماده شصت یکم

طبق مقررات طبی با در نظر داشت فقه - د ماده ۲۸ ، هرگاه یکی از زوجین مصاب به مرض ایدز یا دیگر مرض مشابه باشد، طبیب همسر مریض را مطلع سازد.

شواهد و مدارک اسلامی

- 1- حفظ دین ، نفس ، عقل ، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی.
- 2- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است .
- 3- جلب منافع و دفع ضرر از قواعد فقهی است .

قتل بخاطر ترحم (Euthanasia)

ماده شصت دوم

در اسلام ، زنده گی انسان از عزت و حرمت خاص برخوردار است. هدر ساختن زنده گی یک انسان جز در حالات خاص که شریعت اجازه داده، جواز ندارد. در هیچ حالت برای طبیب جایز نیست که زنده گی یک مریض را ولو بخاطر شفقت و ترحم پایان بخشد خصوصاً در حالات ذیل :

- قتل عمدی که یک شخص به رضا و اراده خود می خواهد زندگی خود را از دست دهد
- خود کشی به کمک طبیب
- قتل عمدی اطفال نوزاد که معلول خلق می شوند ولو معلولیت برای زندگی شان تهدید باشد یا نه .

ماده شصت سوم

حالات ذیل طور مثال در ردیف قتل ترحم محسوب نمی شوند:

- توقف معالجه مریض توسط کمیته خاص متخصصین طبی بشمول شعبه وسایل مصنوعی (Artificial resuscitation) بدلیل عدم مفیدیت .
- قطع یا توقف نمودن معالجه که غیر مفید ثابت شود

شواهد و مدارک اسلامی

- 1- حفظ دین، نفس، عقل، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- 2- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- 3- جلب منافع و دفع ضرر از قواعد فقهی است.

سقط جنین

ماده شصت چهارم

برای طبیب جایز نیست که حمل یک زن را سقط کند مگر در حالات استثنایی که از نظر اصول طبی حیات مادر و طفل در خطر باشد. سقط جنین در حالتی که مدت حمل کمتر از چهار ماه باشد و بشکل واضح و مسلکی ثابت شود که دوام حمل سبب ضرر مهلک برای مادر است جواز دارد. اما برای اثبات این کار کمیته متخصصین نسایی و ولادی که کمتر از سه عضو نباشند باید تشکیل شود و مرض را که حیات مادر را با خطر مواجه می کند تثبیت نمایند. این متخصصین مسولیت دارد تا راپور مکمل را در رابطه به خطر که مواجه مادر است بشکل مفصل و واضح تذکر دهند .

حتی اگر سقط توصیه هم شود باید برای مریضه و شوهرش یا ولی اش توضیح شود و موافقه تحریری آنها به سقط جنین اخذ گردد.

شواهد و مدارک اسلامی

- 1- حفظ دین، نفس، عقل، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- 2- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- 3- جلب منافع و دفع ضرر از قواعد فقهی است.

نقل اعضاء بدن (Organ transplantation)

ماده شصت پنجم

عملیه نقل اعضاء از بدن یک انسان دهنده خوش برضا یکی از مسایل مهم اجتماعی است و در صورت که مطابق دساتیر اسلامی باشد انعکاس دهنده عواطف و ترحم افراد جامعه در برابر یک دیگر می باشد. اصول اخلاقی ذیل باید در چنین حالات مراعات شود :

ماده شصت هفتم

برای دکتوران که فوت یک مریض را اعلان می نمایند ، جایز نیست که مستقیماً از شخص فوت شده ولو احتمال بخشش اعضاء جسمش هم باشد عضوی از اعضاء جسمش را بکشند و آن را در جسم انسان دیگر زرع نمایند . و همچنان نباید در زرع این اعضاء اشتراک ورزند.

ماده شصت هشتم

طیب پیش از عملیات بخاطر نقل عضو یک انسان طبق مقررات (در صورت جواز شرعی) باید شخص اهداکننده را در رابطه به عواقب و خطرات که در نتیجه نقل عضوش بمیان میآیند، آگاه سازد. برای این کار طیب مسؤل است تا به شکل تحریری موافقه مریض را علی الرغم علمش به همه عواقب اخذ نماید .

ماده شصت نهم

استخراج یک عضو انسان زنده کوچک جواز ندارد به استثناء انساج که قابل تجدید می باشند بشرطیکه قانون نافذ شرعی به آن صراحت داشته باشد .

ماده شصت دهم

استعمال و استخراج اعضاء انسان بخاطر تجارت، موکداً حرام است . حتی این تجارت در اعضاء ، نسج ها ، حجرات و جین ها هم ممنوع است . برای طیب جایز نیست در اعلان داد و گرفت عضو یا اعضاء اشتراک نماید یا در بین فروشنده و خریدار میانجی شود . طیب باید به شکل جدی از اشتراک در همچنین معاملات اجتناب کند. همچنان برای طیبیان و متخصصین ، در صورت که بفهمند که عضو مطلوبه مورد تجارت قرارگرفته جایز نیست عضو یا اعضای مذکور را استخراج یا نقل کنند.

ماده هفتادم

طیب حین نقل یک عضو از یک شخص (در صورت جواز شرعی) ، باید تمام وسایل ، لوازم و مراقبت های طبی را استفاده کند که سبب جلوگیری از اضرار جانبی در حین استخراج عضو باشد.

ماده هفتاد و یکم

برای طیب ممنوع است تا خصیه و یا مبیض (تخمدان) را در جسم شخص دیگری زرع کند .

شواهد و مدارک اسلامی

- 1- حفظ دین ، نفس ، عقل ، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی است .
- 2- رفع حرج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است .
- 3- جلب منافع و دفع ضرر از قواعد فقهی است .

موارد خشونت

ماده هفتاد دوم

در حالات که مریض به خشونت مواجه شده باشد، طیب باید مراجع مربوط را مطلع سازد، خصوصاً در حالتی که مریض ضعیف باشد ، یازن باشد یا شخصی باشد که به سبب مسن بودن یا مرض جسمی و روانی نمی تواند از خود محافظت کند تا ضرر اضافه تر به شخص متضرر نرسد .

شواهد و مدارک اسلامی

- 1- حفظ دین، نفس، عقل، نَسَب (نسل) و مال شامل اهداف شریعت اسلامی
- 2- رفع حَرَج (سختی) و مشقت از مقاصد شریعت است
- 3- جلب منافع و دفع اضرار از قواعد فقهی است .

فصل ششم

تبلیغات و رسانه ها

ماده هفتاد سوم

تبلیغات در رسانه عبارت از این است که طبیب بشکل مستقیم یا غیر مستقیم از وسایل رسانه‌ی صوتی، تصویری و نوشتاری (اخبار، جریده‌ها، مجله‌ها، رادیو، تلویزیون، اینترنت و غیره) بخاطر نشر درمورد خود، رشته اختصاصی اش و تجربه اش به مردم آگاهی دهد.

ماده هفتاد چهارم

طبیب می تواند در تبلیغات خود در رابطه به تصدیق نامه های علمی و تخصصات و مدت تجارب و سابقه کاری خویش به مردم معلومات دهد.

ماده هفتاد پنجم

جایز نیست که طبیب در تبلیغات صحی یا در رسانه‌ها معلومات گمراه کننده و تحریف شده ارائه نماید و یا آثار جانبی ادویه و یا تداوی را کتمان نماید و یا هم مسایل را که با آداب عامه مخالف باشند به مردم عرضه کند.

ماده هفتاد ششم

برای طبیب جایز نیست که برای خود ویا کلینک تشخیصیه یا ومعالجوى خود مهارت های را ا دعا کند که صلاحیت ویا اجازه آنرا نداشته باشد .

ماده هفتاد هفتم

طبیب نباید از عدم آگاهی مریضان سوء استفاده کند و نباید در تبلیغات خود ادعای اجراء آن عملیات های تشخیصی ویا معالجوى را کند که کدام اساس علمی ندارد . طبیب حق ندارد حین تبلیغات خود درمعالجه برخی از امراض تضمینات را به مخاطبین تقدیم نماید.

طبیب فقط میتواند معلومات حقیقی مستند، بدون مبالغه و عاری از خودنمایی، خودستایی و تعرض به شخصیت دیگران را به مردم عرضه نماید .

ماده هفتاد هشتم

طیب می‌تواند با نام خود در رابطه به تخصصات ، آدرس، و شماره تلفن خود در داخل کشور و یا هم شفاخانه که کار میکند به مردم معلومات بدهد . همچنان طیبیان می‌تواند هم مسلکان ، کلینک ها و مراجع مربوطه دیگر را از بخش تخصصی خویش و خدمات و فعالیت های خود مطلع نماید.

ماده هفتاد نهم

توسعه استفاده از همه انواع رسانه ها در ارائه معلومات و آگاهی صحی ترغیب می‌شود اما لازم است تا تمام تدابیر احتیاطی اتخاذ گردد تا از سوء استفاده این وسایل برای اشتها یک طیب معین بخصوص که منافی اصول فوق الذکر باشد، جلوگیری شود.

ماده هشتادم

طیبیان که در کلینک های صحی یا تخصصی کار می‌کنند ، حین مصاحبه رسانه بی ویا در مقالات مجلات از تبلیغات برای سوق مریضان به کلینک های شان اجتناب ورزند .

شواهد و مدارک اسلامی

1- حفظ دین ، نفس، عقل، نسب و مال شامل اهداف شریعت اسلامی

فصل هفتم

مکلفیت های طیب در محل کار شان

ماده هشتاد و یکم

طبيب باید حیثیت و نام کلینک و یا شفاخانه خود را حفظ نماید و در ارتقاء ظرفیت آن سهم فعال گیرد.

ماده هشتاد دوهم

طبيب باید به لوايح ، مقررات و اصول کاری پابند باشد .

ماده هشتاد سوم

طبيب باید محافظ تمام وسايل محل کار خود بوده و آنها را به شکل فنی و مناسب بکار ببرد .

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

1- آية 58 سورة النساء. که قبلاً ذکر شد.

2- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأُذِنَ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿النور. آية 62﴾ جز این نیست که مؤمنان کسانی اند که به الله و پیامبرش گرویده‌اند و هنگامی که با او بر سر کاری اجتماع کردند تا از وی کسب اجازه نکنند نمی‌روند در حقیقت کسانی که از تو کسب اجازه می‌کنند آنانند که به الله و پیامبرش ایمان دارند پس چون برای برخی از کارهایشان از تو اجازه خواستند به هر کس از آنان که خواستی اجازه ده و برایشان آمرزش بخواه که الله آمرزنده مهربان است .

3- وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿البقرة آية 283﴾ و اگر در سفر بودید و نویسنده‌ای نیافتید وثیقه‌ای بگیرید؛ و اگر برخی از شما برخی

دیگر را امین دانست، پس آن کس که امین شمرده شده، باید سپرده وی را باز پس دهد؛ و باید باید از الله، پروردگارش، بترسد، و شهادت را کتمان نکنید، و هر که آن را کتمان کند قلبش گناهکار است، و الله به آنچه انجام می‌دهید داناست.

ب. احادیث شریف

1- « أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا ». رواه ابوداود. حدیث صحیح. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: من شما را به تقوی، گوش دادن و اطاعت وصیت می‌نمایم ولو که (آمرتان) یک غلام حبشی هم باشد

2- « إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللَّهِ بِغَيْرِ حَقِّ ، فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » رواه البخاری. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: بدون شک مردانی هستند که به ناحق در مال الله متعال تصرف می‌نمایند، برای آنها در روز قیامت آتش است.

3- «فَإِنَّ الْعُلُولَ عَاثٌ عَلَى أَهْلِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ شَنَاؤُ وَ نَارٌ. الْحَدِيثُ» رواه ابن ماجه . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود به این مفهوم: خیانت در روز قیامت مایه ننگ، عیب قبیح و آتش است برای کسانی که چنین کاری را می‌کنند.

فصل هشتم

رابطه به همکاران

ماده هشتاد چهارم

طیب باید با همکاران خود رابطه نیکو داشته باشد طوریکه رابطه مذکور باید با اساس تشریح مساعی فعال باشد. طیب باید همکاران خود را در محضر مریضان انتقاد نکند. طیب باید در تعلیم کسانیکه همراهش در یک گروه کار می کنند یا زیر اشراف و تربیه شان هستند، کوشش نهایی نماید. طیب باید با همکاران و محصلان ستاژیر یا شاگردان دوره تخصص با تمام دقت و امانت داری کار کند. نه حقی کسی را بکاهد و نه کسی را بی جا مکافات و توصیف نماید. حین ادای وظیفه، میان شخص وظیفه شناس و شخص مقصر تفاوت قایل شود.

ماده هشتاد پنجم

وقتیکه طیب مداخله یکی از همکاران و یا آمر خود را در یک مسأله خاص طبی موثر تر فکر می کند و یا هم هراس دارد که مداخله یا عمل خودش شاید به ضرر مریض تمام شود، باید مسأله را به شکل شفاهی با همکاران و آمرین خود شریک نموده نظر آنها را حاصل نماید. در حالت عدم موافقه اش با نظر آنها مسأله را باید کتباً به یک مرجع اختصاصی تر راجع سازد و نظر نهایی و مناسب آن را بدست آورد.

ماده هشتاد ششم

برای یک طیب مناسب نیست تا در معالجه همکار خود خواهش اجوره یا معاوضه شود.

ماده هشتاد هفتم

برای طیب جایز نیست بشکل غیر اخلاقی و غیر اصولی مزاحم همکارانش شود.

ماده هشتاد هشتم

طیب باید هر اختلاف با همکارانش را به شکل دوستانه و صمیمانه حل نماید. هرگاه باز هم اختلاف شان حل نشد موضوع را به مراجع مربوطه برای حل و فصل راجع سازد.

ماده هشتاد نهم

اگر یک طبیب عوض همکاری به شکل موقت در یک بخش کار میکند باید ازین وضعیت به نفع شخصی خود سوء استفاده نکند. همچنان برای مریض هم واضح سازد که موقتاً عوض طبیب معالجش برایش ایفاء خدمت می کند.

ماده نودم

هرگاه طبیب برای معالجه مریض خواسته شود که تحت تداوی طبیعی دیگری قرار داشته و در حال حاضر خواستن آن طبیب ممکن نباشد ، باید هرزمانی که طبیب اولی باز می گردد ، معالجه مریض را به وی محول کند و وی را از اجراءات که کرده است در جریان بگذارد . اما هرگاه خود مریض یا فامیلش خواهان ادامه تداوی توسط طبیب دوم باشد ، پس درآن صورت جواز دارد تا طبیب دومی معالجه را ادامه دهد.

ماده نود و یکم

برای طبیب جایز نیست که از اجوره یا فیس همکاریانش سهم مطالبه کند مگر در حالتیکه در معاینه و یا معالجه بالفعل اشتراک کرده باشد.

ماده نود دوم

طبیب باید با پرسونل غیر طبی محل کارش رویه نیکو داشته باشد و سهم آنها را در معالجه و مراقبت مریض تقدیر کند . طبیب باید پرسونل غیر طبی را در حضور مریضان انتقاد نکند. طبیب باید رابطه خود را با آنها به اساس احترام متقابل و تشریک مساعی مؤثر بسازد. طبیب در تربیه و تدریس و التزام شان به اخلاق طبی کوشش نماید .

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

1- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ۚ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا ۖ ﴿٢٩﴾ الفتح . آیه 29 الایة ﴿﴾ محمد [صلی الله علیه وسلم] پیامبر الله است و کسانی که با او هستند بر کافران سختگیر [و] با همدیگر مهربانند آنان را در رکوع و سجود می بینی فضل و خشنودی الله را خواستارند . الایة

2- وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿المائدة . آیه 2 . الایة ﴿﴾ و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید و از الله (از مخالفت با امر الله) بترسید که الله به سختی عقوبت می کند .

3- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ ﴿نور . آیه 62 الایة ﴿﴾ جز این نیست که مؤمنان کسانی اند که به الله و پیامبرش گرویده اند و هنگامی که با او بر سر کاری اجتماع کردند تا از وی کسب اجازه نکنند نمی روند .

4- وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿الشورا . آیه 38﴾ و کسانی که [ندای] پروردگارشان را پاسخ [مثبت] داده و نماز برپا کرده اند و کارشان در میان شان مشورت است و از آنچه روزیشان داده ایم انفاق می کنند .

ب احادیث شریف

1- « أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا » . رواه ابوداود . حدیث صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است : من شما را به تقوی ، گوش دادن و اطاعت وصیت می نمایم ولو که (آمر تان) یک غلام حبشی هم باشد

2- « فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ » رواه البخاری . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: پس خونها، ماله‌ها، آبرو و عزت تان بر یکدیگر تان حرام است

ماده نود سوم

طیب در تعاملش با سایر پرسونل صحتی (که بشکل معاونین در خدمات صحتی سهیم اند) متوجه نقاط ذیل باشد:

- با آنها احترام داشته باشد و ملاحظات مسلکی خود را بوجه احسن ابراز نماید.
- دستایر مسلکی خود را بشکل کتبی و واضح نوشته و تاکید کند تا حین ضرورت و لزوم دید، از آن استفاده شود .
- در رابطه به دستایرش ، ملاحظات و انتقادات همکاران مسلکی خود را بشکل علمی و بدون خودنمایی در نظر گیرد.
- باید در پیشرفت و ارتقاء دانش و مهارت های آنها کمک نموده و سهم فعال داشته باشد

فصل نهم

حقوق طیب

ماده نود چهارم

حق یک طبیب است که جامعه برایش امکانات لازم تعلیمی و انتظامی را طوری فراهم نماید که جهت نیل به کیفیت و کارآیی بهتر مطابق معیار های شناخته شده بین المللی کمک نماید.

ماده نود پنجم

طبیب حق دارد تا برایش فرصت های ارتقاء و آموزش متداوم فراهم شود. این فرصت ها از طریق کانفرانس ها ، سیمینارها ، اجتماعات علمی ، کتابخانه ها ، بورس های علمی، کورس ها و سایر وسایل ممکنه پیرامون دانش و تجربه مسلکی صورت می گیرد.

طبیب باید پرتلاش باشد تا آخرین و جدید ترین تجارب طبی را در بخش تخصص خود بدست آورده و درین راستا سهل انگاری نکند .

ماده نودششم

از حق طبیب است که باید تقدیر و احترام شود. طبیب در مسلک خود حق کار و خدمت دارد. طبیب در صورت ارتکاب جرم یا اتهام حین تحقیق و در محکمه باید احترام شود و حق دارد از همه حمایت های مشروع در دفاع از شخصیت خود استفاده کند.

ماده نود هفتم

طبیب صرف مسؤلیت تقدیم مراقبت های صحی مورد نیاز به مریض را دارا بوده و هیچ گاه مسولیت تحقق شفاء یابی مریض را ندارد.

ماده نود هشتم

در صورت که طبیب مریض را در مقابل اجوره تداوی می کند، جواز دارد هر دو طرف موافقه کنند که طبیب وقتی مستحق اجوره می باشد که مریض شفاء یابد .

ماده نود نهم

جایز نیست که یک طبیب بشکل مادی یا معنوی به اجراء و یا امتناع از یک عمل که مربوط مسلک و کارش باشد مجبور کرده شود، مگر در مواردیکه در قانون شرعی تذکر یافته باشد. همچنان هیچکس حق ندارد طبیب را وا دارد تا به چیزی گواهی دهد که ضمیر و یا وجدانش به آن مخالف باشد .

ماده صدم

طبیب حق دارد که مریض را بخاطر تشخیص یا علاج به طبیب و یا کلینک دیگر طبق لوایح صحی محول کند ولی نقاط ذیل در نظر باشد:

- طبیب که مریض برایش راجع می شود دارای مهارت تخصصی باشد که برای مریض مفید باشد.
- باید همه معلومات که طبیب اولی در رابطه با مریض ، مرضش و تداوم علاجش لازم می بیند به طبیب جدید به شکل شفاهی یا کتبی معلومات دهد .
- راجع نمودن مریض به طبیب دیگر از سبب ضعیف بودن امکان علاجش و یا بخاطر منافع مادی نباشد .

ماده یک صدویکم

طبیب حق دارد که افراد و مقامات صحی در تنفیذ سفارشات علمی اش باوی کمک نماید و در صورت امکان در موارد مربوطه از وی توضیحات خواسته شود . افراد و مقامات صحی مکلف اند از ساحه تخصصی و مسلکی شان از حد تجاوز نکنند.

شواهد و مدارک اسلامی

الف . القرآن الکریم

- 1- وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلِيهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلِيهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿البقرة. آية 228 الآية﴾ . و برای زنان حقوق شایسته ای است همانند (حقوق و وظایفی) که بر عهده آنها است و مردان را بر آنان برتری است و الله توانمند حکیم است .

2- لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿128﴾ التوبة . آية 128 ﴿﴾ قطعاً برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است شما در رنج بیفتید،

به [هدایت] شما حریص، نسبت به مؤمنان دلسوز مهربان است .

3- آية 12 سورة الحجرات . قبلاً ذکر شد.

ب . احادیث شریف

1- « لَيْسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَمْ يُجِلِّ كَبِيرَنَا وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيَعْرِفْ لِعَالِمِنَا ». رواه احمد . حدیث صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: از امت من نیست کسیکه بزرگان ما را احترام ننماید، و برکودکان ما شفقت ننماید، و دانشمندان ما را تکریم و قدر ننماید.

ماده یکصد دوم

طبيب باید کرامت و عزت مسلک خود را حفظ نماید و معیارهای عملی طبی را در نظر داشته باشد. طبيب باید به شکل فعال در ارتقاء دانش و مهارت خود از طریق مطالعات تحقیقی، مقالات علمی و تعلیمات متداوم طبی سهم گیرد.

ماده یکصد سوم

طبيب در تعاملش با مريض باید از اعمال ذیل خودداری نماید :

- از همه روش ها و اعمال خودداری کند که امانت و پاکی او را تحت سوال می آورد
- از همه روش ها و اعمالی خودداری کند که مسلکش را بدنام میکند
- از فریب و تقلب و سلب اعتماد مريض خود داری نماید
- از ایجاد رابطه غیر اخلاقی با مريض و یا یکی از اعضاء فامیلش خودداری کند

- از کسب منافع مادی بشکل غیرمشروع اجتناب ورزد
- از شهرت طلبی که مخالف مقررات و اصول باشد اجتناب ورزد.

ماده یکصد چهارم

طیب باید در ادای شهادت مربوط به کارش تعلل نکند و همه گزارشات طبی را به دقت و امانت داری کامل تحریر و تصدیق نماید .

ماده یکصد پنجم

طیب که خودش به امراضی مصاب باشد که ممکن سایرین را به خطر مواجه نماید ، باید از هر عمل و حرکتی اجتناب کند که سبب تهدید صحت همکارانش یا سایر اشخاص می شود . در این حالت مقامات مربوط را اطلاع دهد تا در مورد اجراءات مقتضی نماید .

ماده یکصد ششم

هرگاه طیب بخواهد مریض را به طیب عنعنوی یا کارکن بخش طب متممه معرفی می نماید، صرف زمانی ارجاع نماید که وی جوازکار در بخش مربوطه را دارا باشد .

طیب باید در جریان کار ، منحیث یک مثال در حفظ صحت خویش کوشا باشد. طیب باید در جریان امور یومیه خویش تمام تدابیر را غرض محافظه خویش از اضرار صحی اتخاذ نماید

شواهد و مدارک اسلامی

الف. القرآن الکریم

چهار:

- 1- اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ . اَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ . الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ . عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿ العلق. آیات 1- 5 ﴾ (ای پیامبر) بخوان بنام پروردگارت که (هستی

را) آفرید. انسان را از علق (خون بسته) آفرید. بخوان و پروردگار تو (از همه) بزرگوار تر است. همان کس که به وسیله قلم آموزش داد. به انسان آنچه را که نمی دانست آموزش داد.

2- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَاَنْشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿ المجادلة آیه 11﴾ ای کسانی که ایمان آورده اید چون به شما گفته شود در مجالس جای باز کنید پس جای باز کنید تا الله برای شما گشایش حاصل کند و چون گفته شود برخیزید پس برخیزید بلند کند الله مرتبه های برای آنان که ایمان آورده اند از شما و آنان که عطا کرده شده است ایشان را علم الله به آنچه می کنید خبردار است.

3- تَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَاءٍ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿ یوسف . آیه 76. الآیه﴾ [درجات کسانی را که بخواهیم بالا می بریم و فوق هر صاحب دانشی دانشوری است

4- آیه 58 سورة النساء . قبلاً ذکر شد.

5- وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿ البقرة . آیه 283. الآیه﴾ و شهادت را کتمان نکنید، و هر که آن را کتمان کند قلبش گناهکار است، و الله به آنچه انجام می دهید داناست.

ب. احادیث شریف

1- « طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ ». رواه ابن ماجه . حدیث صحیح . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است به این مفهوم: طلب علم بر هر مسلمان فرض است.

ماده یکصد و هفتم

بر طیب لازم است تا از اعمال ذیل خود داری نماید :

- استعمال وسایل و واسطه های غیر مشروع (با یا بدون پرداخت مزد) برای جلب مریضان
- استفاده از اسم اش جهت تبلیغات فروش ادویه و سایر مواد طبی غرض تجارت
- قبول و یا مطالبه فیس یا مکافات در مقابل تجویز کدام دوا یا سامان خاص طبی، ارجاع مریضان به یک موسسه خاص (اعم از تداوی، مراقبت های نرسنگ، دواخانه، لابراتوار طبی و یا محل فروش سامان و لوازم طبی) و یا اشتغال بصفت نماینده جلب مریض برای کدام طبیب دیگر و یا موسسه خاص طبی.
- مشوره دادن به مؤسسات که چنین مشوره ها را از طریق سیستم مخابراتی پخش می نمایند
- فروش ادویه، سامان و آلات طبی غرض تجارت در کلینک اش حین اجرای وظیفه.

ماده یکصدهشتم

طبیب می تواند در صورت مطابقت با مقررات در تداوی از راه دور یا تلی میدیسین سهم بگیرد.